

АЗЭРБАЈЧАН ССР КЭНД ТЭСЭРРУФАТЫ ЕЛМЛЭРИ
АКАДЕМИЈАСЫ

АКАДЕМИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

АЗЭРБАЈЧАН КЭНД ТЭСЭРРУФАТЫ ЕЛМЛЭРИ
АКАДЕМИЈАСЫНЫН СОВЕТ ИТТИФАГЫ
КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫНЫН ХХІ ГУРУЛТАЈЫНА
ҺЭСР ЕДИЛМИШ ЕЛМИ СЕССИЈАСЫНЫН

Э С Э Р Л Э Р И

Т Р У Д Ы

НАУЧНОЙ СЕССИИ АКАДЕМИИ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР, ПОСВЯЩЕННОЙ
ХХІ СЪЕЗДУ КПСС

БАКЫ — 1960 — БАКУ

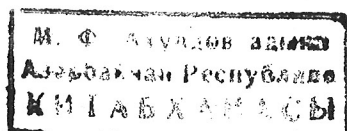
АЗƏРБАЈЧАН КƏНД ТƏСƏРРУФАТЫ ЕЛМЛƏРИ
АКАДЕМИЈАСЫ
АКАДЕМИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР

АЗƏРБАЈЧАН КƏНД ТƏСƏРРУФАТЫ ЕЛМЛƏРИ
АКАДЕМИЈАСЫНЫН СОВЕТ ИТТИФАГЫ
КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫНЫН ХХІ ГУРУЛТАЈЫНА
БƏСР ЕДИЛМИШ ЕЛМИ СЕССИЈАСЫНЫН

ƏСƏРЛƏРИ

ТРУДЫ

НАУЧНОЙ СЕССИИ АКАДЕМИИ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ НАУК
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ССР,
ПОСВЯЩЕННОЙ ХХІ СЪЕЗДУ КПСС

БАКЫ — 1960

СЕССИЈАНЫН ПЛЕНАР ИХЛАСЛАРЫНДА ЕДИЛЭН МЭ'РУЗЭЛЭР

Ф. Э. МЭЛИКОВ

АКТЕА-нин президенти, академик

СОВ.ИКП ХХІ ГУРУЛТАЈЫ ВЭ АЗЭРБАЈЧАН ССР-дэ КЭНД ТЭСЭРРУФАТЫ ЕЛМИНИН ВЭЗИФЭЛЭРИ

Совет Иттифагынын бүтүн халглары, партијанын ХХІ гурултајына, сәнајенин, кәнд тәсәррүфатынын, елм вә мэдәнијјәтин инкишафында, зәһмәткешләрин рифаһ халынын даһа да јажшылашдырылмасы сәһәсиндә көркәмли наилијјәтләрлә кәлмишләр.

Бу күн Москвада топланмыш партијамызын ХХІ гурултајы өлкәмиздә халг тәсәррүфатынын бүтүн сәһәләринин даһа да инкишаф етдирилмәсинә даир эзәмәтли програм музакирә едир. Һәмин програмын мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилмәси бизи коммунизмә доғру хејли јажынлашдырачагдыр. Буна көрә дә халгымыз һәмин гурултајы коммунизм гуручулары гурултајы адландырмашдыр. Халгын гурултаја бу чүр гијмәт вермәји вә гурултајы белә бир руһ јүксәклијилә гаршылаамасы ону сүбүт едир ки, ХХ партија гурултајынын тарихи гәрарлары мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилдији кими, ХХІ гурултај тәрәфиндән 1959—1965-чи илләрдә халг тәсәррүфатымызын инкишафына даир гәбул едилән програм да мүвәффәгијјәтлә һәјата кечириләчәкдир.

ХХ партија гурултајы вә ондан сонра кечирилән Мәркәзи Комитәнин пленумларынын гәрарларыны јеринә јетирәрәк, сүлһсөвр совет халгы намусла чалышмыш вә халг тәсәррүфаты, о чүмләдән кәнд тәсәрүфатынын инкишафы сәһәсиндә эзәмәтли мүвәффәгијјәтләр әлдә етмишидир.

1958-чи илдә совет өлкәсиндә үмуми тахыл истәһсалы 8 милјард 500 милјон пуд олуб, 1953-чү илә нисбәтән 69% артмышдыр.

Өлкәмиздә 5 ил әрзиндә иллик эт тәдарүкү 3 милјон 307 мин тондан 5 милјон 343 мин тона, сүд тәдарүкү 10,4 милјон тондан 21,4 милјон тона, јун тәдарүкү 195 мин тондан 312 мин тона чатдырылмышдыр.

Инди кәнд тәсәррүфатынын бүтүн сәһәләрини даһа сүр'әтлә инкишаф етдирмәк, әһалинин әрзаг мәһсулларына вә сәнајенин хаммала олан еттијачларыны өдәмәк үчүн биткичилик вә һејвандарлыг мәһсуллары истәһсалыны артырмаға мөһкәм вә сабит шәраит јарадылмышдыр.

Әһалинин һәр нәфәри һесабы илә эт, сүд вә јағ истәһсалы чәһәтдән јахын илләр әрзиндә Америка Бирләшмиш Штатларына чатмаг кими ирәли сүрүлмүш бөјүк бир вәзифә мүвәффәгијјәтлә һәјата кечирилмәкдәдир.

Кечэн бешиллик эрзиндә башга гардаш республикаларда олдуғу кими, Азербайчанда кәнд тәсәррүфатынын инкишаф етдирилмәсинә даир хејли ишләр көрүлмүш вә кәнд тәсәррүфаты мәнсуллары истәһсалыны артырмагда көркәмли мүвәффәғијјәтләр әлдә едилмишдир.

Мәнсулун артмасы колхозларымызын мәдахилинин чоһалмасына сәбәб олмушдур. 1954-чү илә кими тәсәррүфатын бүтүн сәһәләри үзрә бир милјон манатдан ашағы мәдахили олан Мәрзәә рајонундакы Ленин адына, Товуз рајонундакы Низами адына, Кәдәбәј рајонундакы Илич, Киров адына, Шамхор рајонундакы Һәзи Асланов вә Клара Сеткин адына, Салјан рајонундакы Низами адына вә башга бу кими колхозларын һәр биринин мәдахили инди 6—9 милјон маната чатдырылмышдыр.

1958-чи илдә республикамызда кәнд тәсәррүфаты сәһәсиндә әлдә едилмиш мүвәффәғијјәтләрлә әлагәдар оларағ, Сов.ИКП МК вә ССРИ Назирләр Советинин 1958-чи ил декабрын 31-дә көндәрдикләри тәбрики Азербайчан зәһмәткешләри бөјүк руһ јүксәклији вә севинчлә гаршылајарағ, јени өһдәчиликләр көтүрмүшләр.

Ифтихарла гејд етмәк лазымдыр ки, кәнд тәсәррүфатынын инкишафы үчүн дәвләт һеч бир шеји әсиркәмәмишдир. Әлдә едилән мүвәффәғијјәтләрин әсас сәбәбләриндән бири дә, дәвләт тәрәфиндән кәнд тәсәррүфатына бурахылмыш чоһлу вәсаит олмушдур. Сон 7 ил эрзиндә республикамызын кәнд тәсәррүфатына 2 милјард манатдан артығ пул сәрф олунмушдур. Һәмин мүддәт эрзиндә јалныз су тәсәррүфаты тәдбирләринә дәвләт тәрәфиндән 973,4 милјон манат пул сәрф едилмишдир.

Кечмишдә керидә галмыш Азербайчан, инди партија вә һөкүмәти-мизин Ленин милли сийасәти нәтичәсиндә јүксәк мәдәнијјәтли сәнајә вә кәнд тәсәррүфаты өлкәсинә чеврилмишдир.

1895-чи илдә чар Русијасында чәми 143 агроном вә кәнд тәсәррүфаты үзрә 32 елми-тәдгигат мүәссисәси вар иди. Азербайчанын исә өзүнүн нә агроному, нә дә елми ишчиси вар иди.

О заман Русијада агрономик тәдбирләрә илдә чәми 900 мин манат пул сәрф едилирди.

Русијада һәр десјатин торпаға јалныз 6,9 кг мәдән жүбрәси ишләдилирди. Кәнд тәсәррүфаты примитив шәкилдә олуб, ишләр исә әсасән хыш, тахта мала, вәл кими аләтләрлә көрүлүрдү. Дартычы вә нәглијјат гүввәләри иш һејванларындан ибарәт иди. Бу сәбәбә көрә, биткичилик вә һејвандарлығын мәнсулдарлығы чоһ ашағы сәвијјәдә иди. Һәр бир десјатиндән 45 пуд тахыл мәнсулу көтүрүлүрдү.

Һазырда тәкчә Азербайчанда 15 али мәктәб вардыр ки, бурада да 34 мин тәләбә охујур. Јалныз Азербайчан Кәнд Тәсәррүфаты Институту 6 миндән чоһ агроном, зоотехник, бајтар вә мүһәндис бурахмышдыр.

Республикамызын 65-дән чоһ елми-тәдгигат мүәссисәси вардыр ки, бурада 5400-дән артығ елми ишчи чалышыр. Кәнд тәсәррүфаты сәһәси үзрә 45-дән артығ елми шәбәкәси олан 15 елми-тәдгигат институтумуз вардыр. Бурада 650-дән артығ елми ишчи чалышыр.

Партијамызын елми гүввәләри истәһсалата јахынлашдырылмасы һаггында көстәришини јеринә јетирәрәк, Азербайчан һөкүмәти кечән илин ахырында республикада икинчи бир Академја—Азербайчан Кәнд Тәсәррүфаты Елмләри Академијасыны тәшкил етмишдир. Бу Академијанын тәшкил олунмасы вә бир сыра институтларын Бақыдан рајонлара көчүрүлмәси, кәнд тәсәррүфаты елми мүәссисәләринин даһа да сәмәрәли ишләмәләринә бөјүк бир васитәдир.

Дәвләтимиз республикада елми мүәссисәләрин иши үчүн чоһлу вәсаит бурахыр. Тәкчә кәнд тәсәррүфаты елми мүәссисәләринә илдә 30

милјон манатдан артыг пул верилир. Јалныз 1957—1958-чи илләрдә кәнд тәсәррүфаты елми-тәдгигат институтларынын експериментал базаларынын вә тәчрүбә стансијаларынын мөһкәмләндирилмәсинә 9,5 милјон манат пул сәрф едилмишдир.

Партија вә һөкүмәтиң елмин инкишафына белә гајғы бәсләмәси, кәнд тәсәррүфаты елмләри саһәсиндә чалышан алимләрдән өзләрини сәфәрбәрлијә алмағыны, ишләрини јенидән гурмағы вә һәјатын бу күнкү тәләби илә аддымламагларыны тәләб едир.

1959—1965-чи илләрдә халг тәсәррүфатынын инкишафына даир програм алимләримизин фәалијјәти үчүн кениш бир саһәдир. Бу програмын һәјата кечирилмәсинин бир шәрти дә, елмин даһа да инкишаф етдирилмәсиндән вә ону ХХІ партија гурултајы тәрәфиндән гаршыја гојулмуш вәзифәләрин һәлл олунмасына јөнәлдилмәсиндән ибарәтдир.

Азәрбајҗан партија тәшкилатынын ХХІІІ гурултајы 1958-чи илдә кәнд тәсәррүфаты саһәсиндәки ишләрин јекунлары һагғында Мәркәзи Комитәнин мәрүзәсини музакирә едәркән, сон илләрдә республикамызда тарлачылығын вә һејвандарлығын инкишафында әлдә едилмиш кәркәмли наилијјәтләрлә бәрәбәр, бир сыра саһәләрин керидә галмасыны да гејд етмишдир.

Гурултај, кәнд тәсәррүфаты саһәсиндәки нөгсанлары кәстәрәркән, бу саһәјә елми истигамәт верән елми-тәдгигат мүәссисәләри дә һаглы олараг тәнгид етмишдир.

Сөз јох ки, кәнд тәсәррүфаты истеһсалынын инкишаф етдирилмәсиндә елми-тәдгигат мүәссисәләри бөјүк ишләр көрмүшләр. Кәнд тәсәррүфаты гаршысында дуран вәзифәләрин јеринә јетирилмәсиндә республикамызын кәнд тәсәррүфаты елми-тәдгигат мүәссисәләри фәал иштирак етмишләр. Кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә әлдә едилмиш наилијјәтләрдә онларын да әмәји вардыр.

Бунунла бәрәбәр гејд етмәк лазымдыр ки, елми мүәссисәләр республикамыз үчүн мүнһүм олан бир сыра проблемләрин һәлл олунмасыны ләнкидир, бу исә кәнд тәсәррүфатынын бир сыра саһәләринин керидә галмасына сәбәб олур. Мәсәлән, тезјетишән, јүксәк мәнсулдар јени памбыг сортларынын, чох мәнсулдар јем биткиләри сортларынын вә јүксәк мәнсулдар гарамал чинсләринин јетишдирилмәси кими саһәләрдә институтларымызын истеһсалат гаршысында борчлары чохдур.

Памбығын вә гејри биткиләрин зәрәрверичиләрилә радикал мүбаризә јоллары, тојутларда чума, гара малда дабаг, гојунларда бруселијоз, листерелјоз вә башга бу кими һејван хәстәликләри илә мүбаризә үсуллари үзәриндә һәлә дә кифајәт гәдәр ишләнилмәмишдир. Елми мүәссисәләримиз, дағ рајонларында үзүмчүлүк вә мејвәчилијин артырылмасына, зоналар үзрә ајры-ајры саһәләрин бир-бирилә сых әлагәдар инкишаф етдирилмәси, әкин дөвријјәси схемаларынын дәгигләшдирилмәси вә башга бу кими мүнһүм мәсәләләрә даир һәлә дә долғун вә әсаслы төвсијјәләр һазырламамышлар.

Тәсәррүфатымызын ајры-ајры саһәләринә кәлдикдә, бунларын вәзијјәти вә елми мүәссисәләрин вәзифәләри ашағыдакылардан ибарәтдир:

Памбыгчылыг республиканын кәнд тәсәррүфатынын ән мүнһүм саһәсидир.

Азәрбајҗан ССР, Совет Иттифагындакы памбыг истеһсалында көркәмли јер тутур. ССРИ-дә истеһсал олунан памбығын 9—10 фаизини Азәрбајҗан верир. Памбыгчылыг, республикамызын бир чох колхоз вә совхозларынын игтисадијјатында хүсусилә бөјүк рол ојнајыр. Республика колхозларынын 40 фаизиндән чоху вә 9 совхоз памбыг мәнсулу истеһсалы саһәсиндә ихтисаслашдырылмышдыр.

Памбыг әкинләри бүтүн јазлыг биткиләри саһәсинин 35—40 фаизини тәшкил едир. Дөвләтә памбыг мәнсулу сатышындан әлдә едилән мө-

дахил, республика колхозларынын бүтүн медахилләринин тәхминән 45—50 фаизини, памбыг экән рајонларда исә 70—80 фаизини тәшкил едир. Одур ки, биз ән әввәл памбыгчылыгы жүксәк сәвијјәгә галдырма-лыгы.

Лакин, тәссүфлә гејд етмәк лазымдыр ки, сон илләрдә мұвафиг тәшкилатлар, о чүмләдән кәнд тәсәррүфаты елми-тәдгигат мүәссисәләри, республика кәнд тәсәррүфатынын бу мұһүм сәһәсинә диггәти әиғләт-мишләр. Нәтичәдә республика үзрә памбыгын мәһсулдарлығы вә үмуми жығымы илдән-илә азалмаг үзрәдир.

Азәрбајчанда 1945-чи илдә һәр һектардан орта һесабла 21,6—22 сентнер мәһсул жығылыб, дөвләтә 419,7 мин тон памбыг верилдији һалда, 1958-чи илдә памбыгын мәһсулдарлығы һәр һектардан орта һесабла 13 сентнер олмуш вә чәми 269,6 мин тон памбыг тәдарүк едил-мишдир. Беләликлә, өлкәјә 130 мин тон аз памбыг верилмишдир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, республика Кәнд Тәсәррүфаты Назирлији вә онун памбыгчылыгыла мөшғул олан елми-тәдгигат мүәссисәләри тәзјетишән вә жүксәк мәһсулдар памбыг сортларынын гејтиширилмәсинә вә тәсәррүфатда тәтбиг едилмәсинә, ајры-ајры сортларын дүзјүн рајонлаш-дырылмасына, һәр рајонун конкрет торпаг-иглими шәраитинә, мұвафиг агротехника гајдаларын һазырламасына, еләчә дә памбыгын зијанвер-чиләринә вә хәстәликләринә гаршы мұбаризә апарылмасы үчүн сәмәрәли тәдбирләрин ишләмәсинә лазыми фикир вермәмишләр.

Бир сыра колхоз сәдрләри памбыгын агротехники гајдаларына риәјәт етмир, бизим алимләримиз исә бу ишә етинасызлыгыла јанаша-раг, белә һалларла кәсин мұбаризә апармырлар.

Памбыгчылыгын инкишафы илә әлағәдар олан бүтүн тәдбирләри, хүсусән агрономик гајдалары вә мүтәрәгги үсулларын өз вахтында тәт-биг олунмасына чидди фикир вермәк вә бу иши јерләрдә тәшкил етмәкдә колхозлара јахындан көмәклик кәстәрмәк елми ишчиләрин әсас вәзифә-ләриндән бири олмалыдыр.

Мәркәзи Комитәнин Азәрбајчан КП XXIII гурултајындакы һесабат мәрүзәсиндә кәстәрилмишдир ки, Елми-тәдгигат Памбыгчылыг институту республикада памбыгчылыгын инкишафынын бүтүн мәсәләләрилә, хүсусән гејетишән вә жүксәк мәһсулдар сортларын јарадылмасы, памбыг зијанверчиләри вә хәстәликләринә гаршы сәмәрәли мұбаризә вәситәләри һазырланмасы, памбыгчылыг тәсәррүфатларында әмәјин тәшкили вә ит-тисадијјаты мәсәләләрилә јахындан мөшғул олмалыдыр.

Памбыгчылыгын инкишафы сәһәсиндә чалышан алимләр, партија-нын бу кәстәришиндән нәтичә чыхармалы вә өз ишләрини јенидән гура-раг, һәмин вәзифәләрин јеринә гејтирилмәсинә јөнәлтмәлидирләр.

Памбыгчылыг мәсәләләрилә мөшғул олан алимләримизин ишинә, Совет Иттифагы Коммунист партијасы катиблијинин гәрары илә 1957-чи ил октябр ајында Дашкәнд шәһәриндә ССРИ Елмләр Академијасы, В. И. Ленин адына Умумиттифаг Кәнд Тәсәррүфаты Елмләри Академија-сы, Өзбәкистан Кәнд Тәсәррүфаты Елмләри Академијасы, ССРИ Кәнд тәсәррүфаты Назирлији вә Өзбәкистан Назирләр Совети тәрәфиндән ке-чирилмиш памбыгчылыг үзрә бирләшмиш елми сессиясы материалла-рынын бөјүк көмәји ола биләр. Бу сессияда, памбыгчылыгыла мөшғул олан республиклардан вә әлағәдар тәшкилатлардан 1248 нәфәр нүмајән-дә, о чүмләдән Азәрбајчан Кәнд Тәсәррүфаты Назирлији вә Азәрбајчан Елми-тәдгигат памбыгчылыг институтунун нүмајәндәләри дә иштирак етмишләр. Сессияда харичи өлкәләрин (Чин, Болгарыстан, Вјетнам, Југославија, Бирма, Франса, Иран вә Мисир) нүмајәндәләри дә ишти-рак етмишләр.

Һәмин сессия памбыгчылыг сәһәсиндә апарылан елми ишләрә вә габагчыл тәчрүбәләрә јекун вурмуш, памбыгчылыгын инкишаф јолла-

рыны мұәјјән етмиш вә памбыгчылыгла мәшғул олан елми-тәдгигат мүссисәләринин гаршысында мұһүм вәзифәләр гојмушдур.

Әсас диггәт памбығын селексиясына верилмәлидир. Истеһсалатымыз селекционерләрдән тезјетишән, жүксәк мәһсулдар, хәстәлијә давамлы вә кејфијјәтли лифи олан памбыг нөвләрини тәләб едир.

Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, Азәрбајҗанда һазырда олан 2421, 1298, 108-Ф памбыг сортлары тохучулуг сәнајесинин тәләбләрини өдәмир. Олардан бириси тезјетишән вә мәһсулдар олараг, кафи кејфијјәтли лиф вермир, башга нөвләр исә октябр вә нојабр ајларында јетишдијиндән памбығын топланышыны кечикдирир вә кәлән ил үчүн торпағын өз вахтында һазырланмасы ишини ләнкидир.

Памбыгчылыг институтунун селекционерләри әлдә олан селексия материалларындан даһа перспективлиләрини ајырмалы вә онларын үзәриндә ишләри сүрәтләндирмәлидирләр.

Памбыг нөвләринин сырасында ән тезјетишән 1298 һесаб олунар. Бу нөвә даһа чох диггәт јетирмәк лазымдыр. Бунунла јанашы 108-Ф кими Орта Асија нөвләри үзәриндә дә ишләри давам етдирмәк лазымдыр. Шахәдә ән кејјетишән гоза кәләчәк нәсилдә ән тезјетишән гоза вермәлидир. Бу иши нәзәри чәһәтдән јохламаг лазымдыр.

Алимләримиз нөв-сынаг ишләрини сүрәтләндирмәли, памбығын перспективли нөвләрини рајонлашдырыб, тәсәруфата тәтбиг етмәлидирләр.

Памбығын мәһсулдарлығыны артырмаг, еләчә дә малдарлығы јемлә тәмин етмәк мәгсәдилә тәртиб едилмиш нөвбәли памбыг-јонча әкин дөвријјәси схемаларынын дәгигләшдирилмәсини вә тәтбиг едилмәсини тәмин етмәк лазымдыр.

Нөвбәли әкин мәсәләси олдугча мұһүм мәсәләдир.

Бир сыра елми-тәдгигат институтлары (Аз.ЕТПИ, Аз.ЕТҺИ, Аз.ЕТӘИ) 20—25 илдир ки, нөвбәли әкин схемаларынын өјрәнилмәси илә мәшғул олдуғларына бахмајараг, бу мұһүм тәдбир индијә гәдәр јалныз тәк-тәк колхоз вә совхозларда һәјата кечирилир.

Хам памбығын мәһсулуну артырмаг вә әмәк мәһсулдарлығыны жүксәлтмәкдә нөвбәли памбыг-јонча әкини бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Ағстафа тәчрүбә стансиясынын мәлуматына кәрә нөвбәли памбыг-јонча әкининдә бир сентнер хам памбығын әлдә едилмәсинә 24% әмәк, 34% мәдән күбрәси, 20% суварма сују аз сәрф едилир. Демәли, нөвбәли әкин, мұбаһисә үчүн проблем дејил, ону мәнимсәмәк вә гәт'и сурәтдә истеһсалата тәтбиг етмәк лазымдыр.

Биз, једдиилликдә республиканын бүтүн колхоз вә совхозларынын нөвбәли әкинә кечмәләринә вә ону мәнимсәмәләринә наил олмалыјыг, бу барәдә хүсуси ганун верилмәсини ирәли сүрмәлијик, бизим елми-тәдгигат мүссисәләримиз исә нөвбәли әкини мәнимсәмәкдә истеһсалата һәр-тәрәfli көмәк етмәли вә бирликдә ону һәјата кечирмәлидирләр.

Республиканын ајры-ајры зоналары үчүн мөвчуд олан агротехники тәдбирләри тәкмилләшдирмәк вә ајры-ајры рајонлара ујғун олараг шумун дәринлији, кечирилмә вахты вә гајдасы, торпағын сәпингабағы һазырлығы, памбығын квадрат-јува илә әкилмәси вә јетишдирилмәси схемасынын тәртиби вә саирә бу кими мәсәләләри мұәјјәнләшдирмәк лазымдыр.

Алимләримиз, памбығын гидаланмасы вә физиолокијасы мәсәләләрини дәриндән өјрәнмәк јолу илә күбрәдән истифадә едилмә гајдаларыны даһа кениш сурәтдә тәтбиг етмәли, мәһсулун бир ваһидинә сәрф едилән күбрәнин вә әмәјин максимум азалдылмасына наил олмалы, торпағын сәпингабағы бечәрилмәси вә сәпин заманы онун үст гатына вериләчәк күбрә мәсәләсини мұәјјәнләшдирмәли, нөвбәли әкинә

азот və фосфор күбрэлəri, һәмчинин бактериологи və гүввэтлэндирилмиш күбрэлэрин верилмэсинин эффектли гајдаларыны дегиг сурэтдэ өјрәнмэлидирлэр.

Торпағын күбрэләнмэси системинин və биткилэрин, хусусилэ памбығын јетишдирилмэси үчүн дүзкүн агротехника ишлэмэси ишиндэ торпаг-агрокимјэви хэритэлэрин бөјүк әһәмијјэти вардыр. Республикада, демэк олар ки, долғун торпаг-агрокимјэви хэритэлэри јохдур. Әлдэ олан бәзи хэритэлэр исә торпағын тәркиби дәриндән өјрәнилмэдән, тәртиб олуңмушлар.

Кечән ил республика Кәнд Тәсәррүфаты Назирлији торпаг хэритэлэринин тәртиб олуңмасы үчүн 1 милјон манат шул ајырмышдыр. Бу пулдан чәми 250 мин манат мәнимсәнилмишдир.

Академијанын мувафиг институтлары Азәрбајчан ССР Елмләр Академијасынын Агрокимја вә Торпагшүнаслыг институту, илә бирликдә һәр рајон вә һәр тәсәррүфат үчүн торпаг хэритэлэринин тәртиб олуңмасыны тәмин етмәли, онларын әсасында торпагларын мүнбитлијини артырмаг јолларыны вә мухтәлиф биткилэрин, хусусилэ памбығын јетишдирилмэси агротехникасыны ишләмэлидирлэр.

Торпағын мүнбитлијини артырмаг проблеминә үч тәрәfli јанашмаг лазымдыр:

· Мүнбитлији сахламаг.

· Мүнбитлији јахшылашдырмаг.

· Мүнбитлији артырмаг.

Биз торпага чохлу минерал күбрәси вә аз үзви күбрэлэр веририк. Һалбуки минерал күбрэлэрлэ бәрабәр үзви күбрэләрдән дэ кениш истифадә етмәк лазымдыр.

Биз, мәнсул јығылдыгдан сонра торпагдакы маддэлэрин сахланылмасы үчүн тәдбирләр үзәриндә ишләмэлијик.

Азот јығычы габилијјэтинә малик олан вә чохлу јашыл күтлэ верән вика, јонча, гышлыг нохуд, чина, шабдар вә башга бу кими биткиләрдән кениш истифадә етмэлијик.

Тәкрар сәпилән биткиләр сырасында гарғыдалы, көкүмејвәли вә шахтаја давамлы олан ат пахласы вә гышлыг нохуд кими биткиләрдән истифадә етмәк лазымдыр. Шоран торпагларда сидерат биткилэрин сәһәлэри кенишләндирилмэлидир.

Индијә кими памбыгчылыг рајонларында памбыг тохумунун сәпиндән габаг сечилмәсинә лазыми фикир верилмирди. Азәрбајчан Кәнд Тәсәррүфаты Институту вә Азәрбајчан Елми-тәдгигат Памбыгчылыг институту сон илләрдә калибровка олуңмуш вә сечилмиш тохумлар үзрә марағлы тәчрүбәләр кечирмишләр ки, бунлардан әлдэ едилмиш мүсбәт нәтичэлэри истеһсалата кениш сурәтдә тәтбиг етмәк лазымдыр.

Памбығын мәнсулдарлығыны әһәмијјәтли дәрәчәдә артырмаг үчүн кечириләчәк мүнүм вә эффектли тәдбирләрдән бири дэ дондурма шумудур. Лакин тәчрүбәдә јохланылмыш вә бөјүк үстүңлүјү олан бу үсулуң әһәмијјэти јенә дэ гижмәтләндирилмир.

Дондурма шуму, торпагдакы шоранлығын јујулмасы, гыш сувармасы (арат), торпагда нәмлијин топланмасы, кәнд тәсәррүфаты зијанверичилэринин мәнв едилмәси вә мәнсулдарлығын јүксәлдилмәси үчүн мүнүм шәртдир.

Республикамызда кәнд тәсәррүфатынын инкишафы вә биткичилијин мәнсулдарлығынын јүксәлдилмәси үчүн суварманын һәлледици әһәмијјәти вардыр.

Партија вә һөкүмәтин бөјүк јардымы сәһәсиндә муһарибәдән сонракы дөврдә республикада әсас канал хәттинин чәкилмәси, коллектор-дренаж шәбәкәси, су амбарлары вә башга гидротехника гургуларынын јарадылмасы сәһәсиндә бөјүк ишләр көрүлмүшдүр.

Мүөжјән гэдэр иш көрүлмүшсә дә, лакин кәләчәкдә, даһа чох иш көрүлмәлидир: әләвә су васитәләри тапылмалы, суварма суларындан сәмәрәли истифадә едилмәли, торпагларын мелиорасија вәзијјәти јахшылашдырылмалыдыр.

Буну да гејри-нормал бир һал һесаб етмәк лазымдыр ки, ирригасија чәһәтдән һазырланмыш торпаглар шоранлашдығындан пис истифадә едилир. Тәчрүбә көстәрир ки, дәрин өртүлү дренаж шәбәкәси, торпагларын шоранлашмасына гаршы даһа ефектли мүбаризә тәдбиридир.

Азәрбајчан Елми-тәдгигат Һидротехника вә Мелиорасија институту, Памбыгчылыг, Әкинчилик вә башга институтлар илә бирликдә, биткиләрин вә биринчи нөвбәдә памбығын суварылмасы илә әлағадар олан бир сыра мәсәләләри өјрәниб, дәгигләшдирмәлидирләр.

Јухары Гарабағ, Самур-Дәвәчи каналларынын вә јухары Ширван каналынын биринчи нөвбәсинин **чәкилиб гуртармасы**, **Чејранбатан нөвзәсинин** гурулмасы су гурғулары иншаатчыларынын бөјүк гәләбәси олмашдыр.

Һазырда республиканын 1110 колхоз вә совхоз тәсәррүфатларыны әһәтә едән 69 рајонда торпаглар суварылыр. Суварма шәбәкәсинин вә каналларын узунлуғу тәғрибән 45 мин километрدير, коллектор-дренаж шәбәкәсинин узунлуғу исә 3 мин километрден артыгдыр.

Суварма вә мелиорасија гурғуларынын тикилмәси кениш мигјасда давам етдирилмәкдәдир. Бир нечә бөјүк су каналы иншаатынын баша чатдырылмасы нәзәрдә тутулур. Каналларын вә башга ирригасија-мелиорасија объектләри тикинтисинин баша чатдырылмасы, памбыг вә с. кәнд тәсәррүфаты биткиләри сәһәсинин 476 мин һектар артмасына вә 160 мин һектардан артыг сәһәдә бағ вә үзүмлүк салынмасына имкан верәчәкдир.

Лакин, гејд етмәлијик ки, судан дүзкүн истифадә едилмәмәси нәтичәсиндә республикада һәр ил хејли памбыг, јем биткиләри, тәрәвәз, тахыл вә башга мәнсулларын иткисинә јол верилир.

Торпағын вәзијјәтинә мүвафиг олараг суварма техникасы вә режими һәлә дә дәгигләшдирилмәмишдир. Бир чох јерләр үчүн төвсијјә олунмуш техника исә кобудчасына позулур, бу да мүнбит торпагларын шоранлашыб, сырадан чыхмасына сәбәб олур.

Баш каналлардан сызылма јолу илә хејли су иткисинә јол верилир. Бунун әсас сәбәби сызылмаја гаршы тәдбирләрин олмамасы, каналларын суванмамасы, су истигамәтинин мөһкәмләндирилмәмәсидир. Академијанын игтисадијјат бөлмәси, ирригасија-мелиорасија ишләриндә истифадә едилән јени техниканын игтисади ефектлијини вә с. бу кими мүвафиг мәсәләләрини өјрәнмәлидир. Чәркәарасы суварма тәчрүбәсини дә һәртәрәфли өјрәнмәк вә истәһсалата кениш сурәтдә тәтбиг етмәк лазымдыр.

Аратын кечирилмәси илә әлағадар олан мәсәләләри бир даһа дәгигләшдирмәк, биткијә чох су вермәјин нә дәрәчәдә ефектли олмасыны өјрәнмәк вә елми чәһәтчә әсасландырараг, объектив төвсијјәләр вермәк лазым кәлир.

Биз биткини сувараркән торпаға һансы маддәләрин дахил едилдијини билмәлијик. Күрүн сујунда калсиум (Са) маддәси чохдур, Аразын сујунда исә аздыр. Буну јохламаг лазымдыр, чүнки калсиумун әһәмијјәти чохдур.

Һидротехника вә Мелиорасија институтунун әсас вәзифәси торпагларын шоранлашмасына вә батаглашмасына гаршы әсаслы мүбаризә тәдбирләрини өјрәнмәк вә тәтбиг етмәк, даһа сәмәрәли суварма техникасыны ишләмәклә суварманын механикләшдирилмәсинә фикир вермәкдән ибарәтдир.

Торпагларын менимсәнилмәси үчүн суварма сујунун чатышмамазлыгыны нәзәрә алараг, чајларын ахымынын сәһмана салынмасы мәсәләсини өјрәнмәк лазымдыр. Бу ишә хүсусилә Кировабад—Газах вә Ширван зоналары үзрә фикир верилмәлидир.

Институт суварма каналларындан вә су амбарларындан сујун сызылмасына гаршы даһа сәмәрәли мүбаризә тәдбирләри ишләјиб тәсәррүфата тәтбиг етмәлидир.

Биз памбығын зәрәрверичиләринә вә хәстәликләринә гаршы ефективли мүбаризә тәдбирләринин ишләнмәсинә хүсуси дигтәт јетирмәлијик.

Памбығы вә башга кәнд тәсәррүфаты биткиләрини зијанверичиләрдән вә хәстәликләрдән лазыми дәрәчәдә мүдафиә едә билмәдијимизә кәрә, һәр ил чохла мигдарда хам памбыг вә башга биткиләрин мәнсулуну итиририк. Она кәрә дә, суварма шәбәкәсиндә олан алағын васитәсилә памбыга кечән совка вә һөрүмчәк кими зијанверичиләрлә мүбаризә апармаг үчүн дәгиг вә әлверишли үсуллара наил олмаг лазымдыр.

Алимләримиз, зијанверичи вә хәстәликләрин баш верәчәји һаггында габагчадан хәбәр верилмәси (прогноз) ишини мүәјјәнләшдирмәли, зијанверичиләрин фәјдалы вә хәстәлији төрәдән һәшәрәтларын биолојисини, еколожисини вә физиолојисини өјрәнмәли, нәзәри тәдгигат ишини тәчрүбәдә тәтбиг етмәли вә даһа фәјдалы јени мүбаризә јоллары арамагла, биткиләримизин зәрәрверән һәшәрәт вә хәстәликләрдән мүдафиә едилмәсини тәмин етмәлидирләр.

Инди бу вәзифәләрин јеринә јетирилмәси хејли асанлашыр, чүнки артыг республикамызда Елми-тәдгигат Биткиләри мүһафизә институту јарадылмышдыр. Биз бу института гаршысында дуран вәзифәләри јеринә јетирмәк үчүн һәртәрәфли көмәклик кәстәрмәлијик.

Ән мүһүм проблемләрдән бири дә алаг отлары илә мүбаризә апармагдыр. Тарлаларымызы алаг отлардан тәмизләмәк үчүн ефективли кимјәви вә агротехники тәдбирләр лазымдыр. Бу мәгсәд үчүн һербоситләрдән кениш истифадә едилмәлидир.

Кәнд тәсәррүфатынын механикләшдирилмәси саһәсиндә бөјүк нөгсанлар вардыр. Бу, хүсусилә биткиләрин учларынын вурулмасы, кәтмәнләмә иши, суварма, машынла јығым вә дефолиасија мәсәләләринә аиддир. Биз ајры-ајры просесләрин механикләшдирилмәсиндән кәнд тәсәррүфаты ишләринин бүтүн тсикл вә мәрһәләләрини комплекс сурәтдә механикләшдирилмәсинә кечмәлијик.

Һазырда памбыгыган машынларын гурулушунда чидди нөгсанларын олдуғуну гејд етмәк лазымдыр. Онлар ишләјән заман, памбығын иткисинә јол верилир вә онун топланмасына фәддиндән артыг вахт сәрф едилир. Алимләримиз бу машынын тәкмилләшдирилмәси вә сәмәрәләшдирилмәси үзәриндә чидди чалышмалыдырлар. Мүасир памбыгсәпән машынлары елә тәкмилләшдирмәк лазымдыр ки, онларын јалныз памбыг сәпининдә јох, гарғыдалы, јоңча вә с. битки сәпининдә дә истифадә етмәк мүмкүн олсун.

Бизим Кәнд тәсәррүфатынын Механикләшдирилмәси вә Електрикләшдирилмәси институту јени тәшкил олунуб. Бу институт, биринчи нөвбәдә памбыгчылыг, дәнчилик вә јемчилик саһәләринин механикләшдирилмәси мәсәләләрилә мәшғул олмалыдыр.

Мән, бир мәсәлә һаггында кәнд тәсәррүфаты мүшавирәләриндә дәфәләрлә демишәм вә јенә дә гејд етмәк истәјирәм. Мәдәни шәкилдә апарылан тәсәррүфатда монокултура олмамалыдыр. Монокултура бир нечә илдән сонра торпағы мүнбитликдән салыр, мәнсулун азалмасына сәбәб олур. Монокултура хүсусилә малдарлығын инкишафына, мәнсулдарлығын жүксәдилмәсинә мане олур.

Монокултура тәрәфдарлары әсасән памбыгчылыгла мәшғул олан тәсәррүфатларда малдарлығын инкишаф етдирилмәсинин мүмкүн олду-

ғу ну инкар едирдилэр. Лакин, республиканын памбыгчылыг колхозларындыкы һейвандарлығын везијјети вэ инкишафы, елә фикирләрин јанлыш вэ елмин әлејһинә олдуғу ну сүбүт едир. Һазырда малдарлығыда чох сүд вэ эт мәнсулу әлдә едән әсасән памбыгчылыгла мәншуғул олан колхозларымыздыр. Бу ону сүбүт едир ки, памбыгчылыг рајонларында малдарлығы да мүнвәффәгијјәтлә инкишаф етдирмәк олар.

Индијәдәк памбыг әкинин саһәләри, башлыча олараг, бағлары, һабелә јонча, пахла вэ саир јем биткиләри саһәләринин ихтисар едилмәси һесабына кенишләндирилирди. Бу һал, малдарлығын вэ онун мәнсулунун әһәмијјәтли дәрәчәдә азалмасына сәбәб олмушдур. Бунула бәрәбәр, башга кәнд тәсәррүфаты биткиләри мәнсулларынын ихтисар едилмәси памбыг мәнсулунун да сон илләрдә азалмасы илә нәтичәләнирди.

Республикамызда кәнд тәсәррүфатынын ән мүнүм саһәләриндән бири дә һейвандарлығыдыр. Гејд етдијим кими, бу саһәдә дә бир сыра көркәмли мүнвәффәгијјәтләр әлдә едилмишдир: һейванларын сајы артыр, чинс һейвандарлығы инкишаф етдирилир, һейвандарлығы иши примитив һалдан узаглашыб, һазырда мэдәни шәкилә дүшүр, зообајтар гајдалары вэ механикләшдирмә ишләри колхоз вэ совхозларымызда кениш тәтбиғ олунар.

Лакин, республиканын колхоз вэ совхозлары мал-гаранын сајыны, мәнсулдарлығыны, һейвандарлығы мәнсулларынын сатышыны бир гәдәр артырмышларса да, бу мүнвәффәгијјәтләр һәлә дә кифајәтедичи дејилдир. Һейвандарлығын һазырки везијјәти партијамызын гаршыја гојдуғу везифәләри тәмин етмир.

Азәрбајчан КП-нын XXIII гурултајында малдарлығын везијјәти мүнвәффәгијјәтләри едиләркән, бу мүнүм саһәнин һәлә дә хејли керидә галмасы, хүсусән сүд вэ эт мәнсуллары истехсалында нөгсанларын олмасы гејд едилмишдир.

Белә бир керилијә әлбәттә, һейвандарлығы, бајтарлығы вэ јемчилик мәнсулларына мәншуғул олан елми-тәдгигат мүнвәффәгијјәтимиз дә мәнсулијјәт дашыјырлар. Алимләримиз бу саһәјә чидди фикир вермәлидирләр.

Республиканын кәнд тәсәррүфатында, хүсусилә памбыгчылығын вэ һейвандарлығын инкишафында әмәлә кәлмиш везијјәт көстәрир ки, елми-тәдгигат мүнвәффәгијјәти әкинчилијин вэ һейвандарлығын мэдәнијјәтини, хүсусилә тарлачылыгыда агротехниканы вэ һейвандарлығыда зообајтар сәвијјәсини јүксәлтмәк ишиндә колхозларымыза көзә чарпан дәрәчәдә көмәк едә билмәмишләр.

Азәрбајчан КП-нын XXIII гурултајында Азәрбајчан Елми-тәдгигат һейвандарлығы институтунун иши пиләнәрәк, кәскин тәнгид едилмишдир. Гурултајда гејд олуңду ки, бу институт Азәрбајчан Коммунист партијасынын Мәркәзи Комитәсинә вэ Азәрбајчан ССР Назирләр Советинә һейвандарлығын везијјәти вэ инкишафынын перспективләри һагғында бир тәклиф дә олсун белә тәгдим етмәмишдир.

Гурултајда гејд олуңдуғу кими институтун експериментал фермасында јем базасы јарадылмамыш, маллар чиркин вэ дөзүлмәз шәраитдә сахланылыр, һәр инәкдән јалңыз 1100 литр сүд сағылмыш, бурада бир килограм бал 1000 маната баша кәлир. Һалбуки бу институтун һәлә стансија оларкән онун мөһкәм јем базасы олмуш, һәр јем јејән инәкдән 2800 литрдән чох сүд сағылмышдыр. Институтда јаранмыш белә дөзүлмәз везијјәтин әсас сәбәби ондан ибарәтдир ки, орада өзләринә исти јер тапыб, узун илләр боју һеч бир елми мәнсул вермәјән вэ инкишаф перспективи олмајан «алимләр» вардыр.

Белә бир везијјәтдә олан институт әлбәттә колхозлара һеч бир јардым көстәрә билмәз.

Гурултајдан сонра Азәрбајҗан КП МК-нин тапшырығы илә института хүсуси комиссија көндәрилмишдир. Һәмин комиссија институтун фәалијәти вә елми ишчиләрлә таныш олду. Мүәјҗән едилди ки, институтун рәһбәрлији, ишчиләр арасында өз һөрмәтини тамамилә итирмишдир. Бу сәбәбә көрә, Азәрбајҗан КП МК-нин бүросу һағлы оларағ һәмин институтун рәһбәрләрини дәјишмишдир.

Азәрб. ЕТҺИ-нин коллективи бундан мүәјҗән нәтичәләр чыхармалы вә институтда олан чатышмамазлығы арадан галдырмағ, елми ишләрин сәвијјәсини жүксәлтмәк, колхоз вә совхозларымыза чидди јардым көстәрмәк ишиндә дөнүш јаратмалыдыр.

Республикамызда једдииллијин ахырынадәк гарамалын сајы 1 милјон 547 мин баша, донузларын сајы 614 мин баша, дағарын сајы 5 милјон 85 мин баша, донузларын сајы 260 мин баша, јетишмиш гушларын сајы исә 2 милјон 125 мин баша чатдырылачағы нәзәрдә тутулмушдур.

1959—1965-чи илләрдә әввәлки једдииллијә нисбәтән гарамалын иллик орта артымы 4,3 дәфә, о чүмләдән инәкләрин иллик орта артымы 3 дәфә чохладачағдыр.

Һејвандарлығ мәһсуллары истехсалы илдән-илә артарағ 1965-чи илдә әт (кәсилмиш) 400 мин тон вә ја 1957-чи илдәкиндән 2 дәфә чох, сүд 815—мин тон вә ја 1957-чи илдәкиндән 2,2 дәфә чох, јун—12,2 мин тон вә ја 1957-чи илдәкинә нисбәтән 1,4 дәфә артығ олмалыдыр.

Һәр инәкдән сағылан сүдүн мигдары колхозларда ән азы 2600 килограма чатдырылмалыдыр.

Республикамызда јарарлы торпағ саһәләринин һәр 100 гектар һесабы илә әт истехсалы 1958-чи илдәки 17 сентнер әвәзинә 40 сентнерә чатдырылмалыдыр.

Биринчи илләрдә әт истехсалынын артырылмасы башлыча оларағ, донузчулуғ вә гушчулуғун һесабына јеринә јетириләчәкдир. Сонрақы дөврдә исә, гара-мал вә гојунларын сајча чоһалдылмасы нәтичәсиндә, мал вә гојун әти истехсалы хејли артачағдыр.

Мал-гаранын мәһсулдарлығыны артырмағ үчүн дамазлығ ишинин тәшкилини јахшылашдырмалы, јени чинс һејванларын јетишдирилмәси вә әлдә олан мәһсулдар чинсләрин тәкмилләшдирилмәси иши сүр'әтләндирилмәлидир.

Колхоз вә совхозларда мал-гаранын сүн'и мајаланмасы үчүн чох мәһсулдар дамазлығ һејванлардан кениш истифадә едилмәси јолу илә чинс гарамалын сајы артырылмышдыр.

Гејд етмәк ләзимдир ки, һејвандарлығын инкишаф етдирилмәси үчүн мүәјҗән олунан програмын мүвәффеҗијәтлә јеринә јетирилмәсинин башлыча шәрти, мөһкәм јем базасынын јарадылмасыдыр. Гаршыдақы једдиилликдә јем истехсалында керилијин арадан галдырылмасы вә өлкәнин бүтүн рајонларында мал-гаранын кифәјәт гәдәр мүхтәлиф вә фајдалы јемләрлә тә'мин едилмәси нәзәрдә тутулур.

Тахыл истехсалынын артырылмасы 1965-чи илдә маллар үчүн 85—90 милјон тон гүвәтли јем ајырмаға имкан верәчәкдир. Ејни заманда гуру от тәдарүк едилмәси ән азы 2 дәфә, силос истехсалы азы 4 дәфә артырылмалыдыр, мал-гара үчүн 1957-чи илдәкиндән тәҗрибән ики дәфә артығ јемлик картоф ајрылмасы нәзәрдә тутулмушдур.

Республикамызда јем базасынын јарадылмасында гарғыдалынын һәлледици әһәмијјәти вардыр.

Гарғыдалынын әһәмијјәтинин тәкчә бунунла сүбуту кифәјәтдир ки, бу битки әкининин һәр гектарындан 30 сентнер мәһсул топланарса, буну 85 сентнер сүдә, 75 сентнер донуз әтинә вә ја 40 мин јумуртаја чевирмәк олар.

Бундан башга, көкөлтмө заманы кәнд тәсәррүфаты һејванларынын күндәлик јем пајына гарғыдалы дахил едиләрсә, онун күндәлик артымы чохалмагла, һәр бир дири чәкисинин артмасына јем ваһиди аз сәрф едиләр. Бузовлара гарғыдалы силосу верилдикдә, јемин истифадә олунмасы вә һәзм просеси јахшылашыр. Сағылан инәкләрә гарғыдалы силосу верилдикдә, сүддән алыннан јағын консистенсиясы јахшы, рәнки сарымтыл вә сорта мәнсуб олур.

Азәрбајчанда 1953-чү илдә 10 мин һектар, 1958-чи илдә исә 106 мин һектар гарғыдалы әкилмишдир. Лакин мәнсулдарлыг чәһәтчә биз һәлә дә чох керидәјик. Республикада һәр һектардан орта һесабла ән чох 14 сентнер гарғыдалы дәни вә 98 сентнер силос күтләси јығылыр.

Партијамызын декабр Пленуму, өлкәдә һәр һектардан азы 30 сентнердән вә 400—500 сентнер силослуг јашыл күтлә алынмасы вәзифәсини гаршыја гојмушдур.

Өлкәнин мүхтәлиф рајонларында бөјүк саһәләрдә гарғыдалынын јетишдирилмәси тәчрүбәси, һәр һектардан азы 500 сентнер јашыл гарғыдалы күтләси күтүрүлмәсинин мүмкүн олдуғуну инандырычы сурәтдә тәсдиг едир. Квадрат-јува үсулу илә әкилән гарғыдалы, агротехники чәһәтдән дүзкүн бечәриләрсә, әкин, бечәрмә вә јығым ишләри тамамилә механикләшдириләрсә, дижәр, биткиләрә нисбәтән даһа аз әмәк вә васитә сәрф етмәклә, онун һәр һектарындан даһа чох јем ваһиди күтүрмәк олар. Одур ки, республикамызда бу гијмәтли биткијә диггәтимизи даһа да артырмалыјыг.

Бизим елми мүәссисәләримиз гарғыдалы үзәриндә бир сыра елми-тәдгигат ишләри апармышлар. Азәрбајчан Елми-тәдгигат Әкинчилик институту, Азәрбајчан Елми-тәдгигат һејвандарлыг институту, Азәрбајчан Кәнд тәсәррүфаты институтунун биткичилик вә нәбатат-селексија кафедралары вә бир сыра тәчрүбә стансијасы тәдгигат ишләри апарырлар. Лакин, бу мәсәлә әтрафында һәлә чох аз ишләр күрүлмүшдүр.

Биз көзләјирдик ки, Сов.ИКП-нин XXI гурултајына һәср олунмуш Академијанын бу сессиясында динләмәк үчүн гарғыдалы һаггында бир чох мәрүзә тәгдим олуначагдыр. Тәәссүф ки, бизә чәми 3 мәрүзә көндәрилмишдир. Демәк мұвафиг саһәләрин елми ишчиләри вә елми мүәссисәләрин рәнбәрләри бу мүнүм биткинин әһәмијјәтини лазымы дәрәчәдә гијмәтләндрәмәиш вә партијамызын гарғыдалыја даир бу вахтадәк вердији тапшырылларынын јеринә јетирилмәси ишинә һәлә дә чидди гошулмамышлар. Әкс һалда онлар, бу күн өз тәдбирләрини вә мәсләһәтләрини сессиянын мұзакирәсинә тәгдим етмиш олардылар.

Гарғыдалы мәсәләси илә елми-тәдгигат мүәссисәләримиз кениш сурәтдә мәшгул олмалы, јени, јүксәк мәнсулдар сорт вә һибрид нәсилләри әлдә етмәли, чохлу дән вә јашыл күтлә алмаг үчүн зоналар үзрә агротехники гајдалары ишләјиб дәгигләшдирмәлидирләр.

Азәрбајчанда һејвандарлыг үчүн тәбии гишлаг вә јајлаг отлагларынын әһәмијјәти чох бөјүкдүр. Буна көрә дә тәбии бичәнәкләрин вә отлагларынын вәзидирләринин јахшылашдырылмасы мүнүм вәзифәләрдән бири сајылмалыдыр. Бунун үчүн кениш мигјасда иш күрүлмәси јолу илә, онларын мәнсулдарлығынын азы 1,5 дәфә артырылмасы мәсәләси ирәли сүрүлмүшдүр.

Гарышыг јемләрин истәһсалы 1957-чи илдәки 3,9 милјон тон әвәзинә 1965-чи илдә 18—20 милјон тона чатдырылмасы, балыг вә әт тулланыларындан даһа кениш истифадә едилмәси үчүн тәдбирләр нәзәрдә тутулмушдур. Јевлахта тикилмиш комбикорм заводу ишә салынмышдыр.

Һејвандарлыг мәсәләләрилә мәшгул олан елми-тәдгигат мүәссисәләримиз, проблем—мөвзу планына биринчи нөвбәли проблемләри дахил едиб, ишләнмәсини сүрәтләндрәмәли вә једдииллик план үзрә һејван-

дарлыг саһәсиндә нәзәрдә тутулмуш тапшырыгларын јеринә јетирилмәси ишиндә колхоз вә совхозлара јахындан көмәк етмәлидирләр.

Елми мүәссисәләримиз биринчи нөвбәдә колхоз вә совхозларда инәкләрин вә чамышларын сајыны хејли чохалтмаг, гарамалын гысырлығыны тамамилә арадан галдырмаг, сүн'и мајаланма ишини кениш тәтбиг етмәк, сүн'и мајалама стансијаларынын ишини дүзкүн тәшкил етмәк, һәр нөв вә һәр чинс һејванларын јетишдирилмәси, јемләнмәси вә сахланмәсына даир колхозларымыза ајдын вә конкрет јол көстәрмәлидирләр.

Елми-тәдгигат һејвандарлыг институту, дамазлыг ишләри јахшылашдырмалы вә сүн'и мајалама стансијаларынын ишини дүзкүн тәшкил етмәлидир. Институт сүд мәһсулунун истифадәси вә техноложисинә аид мәсәләләр өјрәнмәли, гушчулуг вә донузчулуг үзрә елми-тәдгигат ишләри кенишләндирмәлидир. Силослуг гарғыдалы вә башга биткиләрин, чуғундур, јем габыгы, көкүмејвәли јемләрин јени јүксәк мәһсул верән нөвләрини јетишдирмәк ишләри дә институтун фәалијјәтиндә мүһүм јер тутмалыдыр. Институт тәбии бичәнәк вә отлагларын мәһсулдарлығынын вә јем үчүн гидалыг габилијјәтинин јүксәдилмәси үчүн тәдбирләрин һазырланмәсына да чох фикир вермәлидир.

Аз.ЕТҺ институту, Азәрбајчан дағ мериносу, јерли балбас вә гародолах гојунлары чинсинин тәкмилләшдирилмәси, мөләз јарымзәрифјунлу гојунчулугун јарадылмасы вә инкишафы, әтлик-јунлуг гојун чинси, јағлы чинси, јағлы вә чох мәһсулдар јерли шәраитдә әлвәришли сајылан јени тојуг чинсләри јаратмаг, чох сүдлү гарамал чинсинин әлдә едилмәси кими ишләрин баша чатдырылмасыны сүр'әтләндирмәклә бәрабәр, микроэлементләрлә дә ишә башлајыб, зоотехникаја аид олан биоложи, физиоложи вә еколожи мәсәләләрлә мәшғул олмалыдыр.

Бунула бәрабәр, елми мүәссисәләримиз чох фајдалы олан арычылыг саһәсиндә иш апармалыдырлар. Хүсусән гијмәтли јерли Габагтәпә арысы үзәриндә селексија ишини тәшкил етмәк вә ары хәстәликләри илә мүбаризә јолларыны мүәјјән етмәк лазымдыр.

Бајтарлыг Елми-тәдгигат институту республикада баш верән һејван хәстәликләринин гаршысыны алмаг үчүн јени мүәличә јоллары арамалы, јени мүәличә дәрманлары тапмалы, зоокикијенаја аид мәсәләләри дәгигләшдирмәли, хүсусән јолухучу хәстәликләрин очагларыны ләғв едиб, бу хәстәликләрин баш вермәсинин габағыны алмаг үчүн әмәли тәдбир көрмәлидир.

Елми-тәдгигат Механикләшдирмә, һабелә һејвандарлыг Институтлары әлвәришли һејвандарлыг биналарынын тикилмәси, мал-гараја су верилмәси, инәкләрин сағылмасы вә дахили ферма нәглијјатынын механикләшдирилмәси кими ишләрдә колхозларымыза чидди јардым етмәлидирләр.

Республиканын кәнд тәсәррүфатында тахылчылыг бөјүк јер тутур. Тахылын, хүсусән, буғда, арпа вә чәлтијин мәһсулдарлығынын ашағы олмасы вә бу биткиләрин үмуми мәһсулунун артырылмасы ишинин јарытмаз олдуғу Мәркәзи Комитә тәрәфиндән хүсуси олараг гејд едилмишдир.

Тахылчылыг саһәси үзрә чалышан алимләримизин әлдә етдикләри наилијјәтләр диггәтә лајигдир. Демәк олар ки, республикада сәпилән буғда нөвләри бизим селекционерләримизин мәһсулларыдыр. Бунлардан «Арандәни», «Шәрг», «Минкәчевир», «АКТИ» вә башга бу кими јерли нөвләри көстәрмәк олар.

Елми-Тәдгигат мүәссисәләримиз тахылчылыг үзрә даһа мәһсулдар вә хәстәликләрә гаршы давамлы јени арпа вә буғда сортларынын јарадылмасыны давам етдирмәли вә зоналар үзрә һәр сортун өзүнә мәнсуб

хүсуси агротехникасыны ишлэјиб, дэгиглэшдирмэк мәсэлэлэринэ аид ишлэрлэ чидди мәшгул олмалыдырлар.

Өлкәмиздэ тэрэвэзчилијин дэ эһәмијјәти бөјүкдүр. Једдииллик план үзрә тэрэвэз биткилэрин истехсал олунмасы эһалинин тэлэбатыны тамамилә өдәј биләчөк мигдарда нәзәрдә тутулмушдүр.

Республикамызда 7 иллик эрзиндә картоф, тэрэвэз вә бостан биткилэринин саһәси кенишләндириләчөкдир. Кәдәбәј кими дағ рајонда картоф, Абшерон вә Хачмаз зонасы рајонларында исә тэрэвэзчилик хејли артырылачагдыр.

Сов.ИКП-нын сентјабр (1953-чү ил) вә ијун (1954-чү ил) Пленумларындан сонра мејвэчилијин вә үзүмчүлүјүн инкишафына даһа чох фикир верилмәј башланмышдыр.

Азәрбајчанда сон илләр эрзиндә мејвә бағлары вә үзүмчүлүјүн инкишаф етдирилмәси саһәсиндә хејли иш көрүлмүшдүр. Колхозларымыз бу ишә һәвәслә гошулмушлар.

Једдииллик эрзиндә ССР-дә мејвә вә киләмејвә истехсалы азы ики дөфә вә үзүм истехсалы азы 4 дөфә артырылмалыдыр. Азәрбајчанда үзүм истехсалы 50 мин тондан 120 мин тона чатдырылмалыдыр. 1970-чи илдә республикада бағларын вә үзүмлүклэрин саһәси 400 мин һектара чатдырылмалыдыр. Азәрбајчан КП МК вә Азәрбајчан ССР Назирләр Совети 1965-чи илә кими бағ вә үзүмлүк саһэлэринин 207 мин һектара чатдырылмасы һаггында 1958-чи илдә хүсуси гәрар гәбул етмишләр. Һазырда республикада бу гәрарын һәјата кечирмәси ишинә чидди гошулмушлар.

Лакин бир сыра рајонларда јени мејвә бағлары вә үзүмлүк саһэлэри лазымынча һазырланмыш, мејвә ағачлары вә тәнәкләр агротехника гајдалары илә экилиб бечәрилмир, экин материалы чох заман стандарт олмур, чаваң ағачларын горунмасы үчүн тәдбир көрүлмүр вә бунун нәтичәсиндә онларын хејли һиссәси гурујуб, тәләф олур. Тәәссүф ки, бу саһәдә чалышан елми-тәдгигат мүәссисәләримиз белә һаллара лагәјд бахыр вә бу нөгсанлары арадан галдырмаг үчүн әмәли тәдбирләр ирәли сүрмүрләр.

Елми-тәдгигат Бағчылыг, Үзүмчүлүк вә Субтропик биткилэри институтунун ишини һеч дә кафи һесаб етмәк олмас. Бу институт субтропик биткиләр саһәсиндә дә ахыр заманлар диггәтәләјиг бир иш көрмәмишдир. Институтда низам-интизам чох ашағы сәвијјәдәдир. Институт өзүнүн Кировабатда јерләшән үзүмчүлүк стансијасы илә дөзүлмәз бир әләгәдәдир. Бунун нәтичәсиндә елми-тәдгигат ишлэри өзбашына бура хылмышдыр. Институтун коллективи зоналар үзрә мејвә вә үзүм сортларынын дәгигәләшдирилмәси, көһнә бағларын абадлашдырылмасы, дағ этәји вә дағ рајонларында мејвә вә үзүм биткилэринин кениш саһәдә јайылмасы мәсәлэлэри үзрә еффектли төвсијјәләр ишләмәлидир.

Дифференциал агротехника гајдаларыны јаратмаг, бағларын күбрәләнмәси, суланмасы вә бағчылыгда әмәјин механикләшдирилмәси мәсәлэлэринә даир башга институтларымызла бирликдә чидди ишләмәк лазымыдыр. Селексија иши, микроэлементләр, мејвә вә үзүмүн биолокијасы вә физиолокијасы кими нәзәри мәсәлэләрлә дә институт дәриндән мәшгул олмалыдыр.

Једдииллијин ахырында республикамызда түтүн саһәси 7600 һектардан 12 мин һектара, јашыл чај јарпағы исә 101 мин һектардан 175 мин һектара чатдырылачагдыр. Елми-тәдгигат мүәссисәләримиз бу саһәләр үзрә дә тәдгигатлары чанландырмалыдырлар.

Ипәкчилијин инкишафы үзрә дә республикада мүәјјән ишләр көрүлмүшдүр. 1958-чи илдә ипәкчилик үзрә план мүвәффәгијјәтлә јеринә јеттирилмишдир. Алимләримиз ипәкчилијин инкишафына јөнәлдилмиш бир сыра фајдалы тәклифләр ирәли сүрмүшләр.

Елми-тәдигат Ипәкчилик институту «Чыр-тут», «Сыхкөз-тут» вә башга бу кими тут ағачы сортлары эмәлә кәтирмиш вә истехсалата вермишдир. Институтун коллективи, һәмчинин чох мәһсулдар «Азад», «Азәрбајҗан» вә башга барама гурду чинсләри јетишдирмишдир ки, һазырда бу чинсләр аз мәһсулдар кәтирилмә чинсләри истехсалатдан тамамилә чыхартмышлар.

Барама гурдуну бәсләмәк мәсәләләри әтрафында да институт бир сыра ишләр көрмүшдүр. Институт колхоз вә совхозларла сых әлагә сахлајыр, әлдә етдикләри наилијјәтләри кениш сурәтдә истехсалата тәтбиг едир. Кечән ил институт барама гурду хәстәлијини өјрәнән вә биокимја лабораториялары тәшкил етмишдир.

Ипәкчилик институту, әлдә едилмиш барама гурдларынын селексиясы материаллары үзәриндә ишләри сүр'әтләндирмәли, барама гурдунун бәсләнмәси илә әлагәдар олан бир сыра башга нәзәри мәсәләләрлә дәмәшгул олмалы, һәмчинин барама гурду хәстәлијинин гаршысыны алмаг үчүн тәдбирләри ишләмәлидир.

Республикамызда мешә тәсәррүфаты бөјүк әһәмијјәтә маликдир. Мешә тәсәррүфаты саһәсиндә өлкәнин чари еһтијачларыны тамамилә тәмин едилмәси вәзифәләри гојулмушдур. Һәмчинин мешәләрин горунмасы вә тәзәләнмәси үчүн тәдбирләр көрүлмәси нәзәрдә тутулур.

Халг тәсәррүфаты вә әһалинин мешә материалларына артан тәләбаты, Шимал, Урал вә Сибир рајонларынын зәнкин мешә еһтијачларынын һесабына өдәниләчәкдир. Көһнә мешәләримизин бәрпа едилмәси ишинә хусуси фикир вериләчәкдир.

Өлкәмиздә једди ил әрзиндә 262 милјон һектар саһәдә јени мешә салыначаг вә тәкрар мешә ағачлары әкиләчәкдир. Тәгрибән 11 милјон һектар саһәдә мешә ағачлары тохуму сәпиләчәк, мешә ағачлары әкиләчәк вә мешәләрин тәзәләнмәси үчүн тәдбирләр көрүләчәкдир. Мешәләрин кејфијјәтчә јахшылашдырылмасы, јанғындан вә зәрәрли һәшәрәтдан мудафиә етмәк ишләринин көрүлмәси тәхирәсалынмаз вәзифәләрдән биридир.

Елми-тәдигат Мешәчилик институтумуз һәлә чаван олмасына бахмајараг, бу саһәдә бир сыра фајдалы тәдигатлар апармыш вә истехсалата көмәк етмишдир. Лакин республиканын мешә тәсәррүфатында чидди нөгсанлар вардыр. Лазыми нәзарәтин олмамасы үзүндән гијмәтли ағачлар кәсилир вә мәһв едилир, чох јерләрдә мешә золағлары јохдур.

Даг әтәји јамачларында әкмәк үчүн ағач чинсләри сечилмәлидир. Ағчагајын, говаг, чинар, јасен, гараағач кими ағачлары республиканын даг рајонларында кениш јаймаг лазымдыр. Ләләк ағачыны чох әкәјин мәнасы јохдур. Ону үзүмчүлүк тәсәррүфатында истифадә етмәк үчүн Күр бојунда әкмәк мәсләһәтдир. Елдар шам ағачынын да артырылмасына хусуси фикир вермәк лазымдыр.

Кәнд тәсәррүфатынын инкишафында игтисадијјат проблемләринин һәлл олунмасы да мүнүм әһәмијјәтә маликдир.

Бир чох институтларымызын нәздиндә игтисадијјат шө'бәләрин олмасына бахмајараг, онлар индијәдәк республика кәнд тәсәррүфатынын инкишафына даир көзә чарпан елми мәһсул вермәмишләр. Буну нәзәрә алараг, һәмин шө'бәләр ләғв едилиб, академиянын нәздиндә игтисадијјат бөлмәси тәшкил едилмишдир. Бу бөлмәнин гаршысында мүнүм вәзифәләр дурмушдур. Бунлардан әсасы кәнд тәсәррүфаты саһәләринин республикада јерләшдирилмәси ишини баша чатдырмагдыр. Кечән илләрдә башланмыш бу иш јалныз Ширван зонасы үзрә гуртармышдыр. Игтисадијјат бөлмәсинин ишчиләри башга институтларымызла бәрәбәр бу ишин тезликлә баша чатдырылмасына наил олмалыдырлар.

Игтисадијјат бөлмәси дағ рајонлары колхозларынын игтисадијјатынын жүксәлдилмәси јолларыны да өрәниб, мүәјјән етмәлидир. Бундан башга, колхозларымызда эмәк һаггы мәсәләси, хүсусән һәр ај пул верилмәси ишини тәтбиғ едән колхозларын тәчрүбәсини өјрәнмәк вә башга колхозлара јајмағ кәнд тәсәррүфаты мәнсулунун маја дәјәри вә ону азалтмағ јоллары кими мөвзуларла мәншул олмағ лазымдыр.

Сов.ИКП-нын XXI гурултајынын гәрарларындан ирәли кәлән вә елми-тәдгигат мүәссисәләримизин гәршысында дуран вәзифәләрин мүвәффә-гиләтлә јеринә јетирилмәси ашағыдакы тәхирәсалынмаз тәдбирләрин кечирилмәсини тәләб едир:

1. Проблем—мөвзу планларыны бир даһа нәзәрдән кечирмәли вә республика тәсәррүфатынын инкишафы илә әлағәдар олмајан мөвзулары пландан чыхармағ лазымдыр.

Мөвзу, елми ишчинин диссертасијасы хәтринә јох, әксинә оларағ, диссертасија, апарылан мөвзудан ирәли кәлмәлидир. Елми иши мөгсәдә мүвафиг оларағ кимин һансы мөвзу үзәриндә ишләмәси үзәриндә јох, истәһсалатын тәләбаты әсасында јенидән гурмағ лазымдыр.

Апарылан елми ишләри чидди сурәтдә нәзәрдән кечирдикдән сонра, онлары гилмәтләндирмәли, адларыны алим гојарағ илләр боју елмә вә тәсәррүфата хејир вермәјән шәхсләрдән елм очағларыны тәмизләмәк лазымдыр.

2. Елми-тәдгигат мүәссисәләриндә узун мүддәт ишләнилән, лакин нәтичәсиз галан мөвзулара раст кәлмәк олур. Биз ишләнилмәси узун мүддәт тәләб едилән мөвзулары мәрһәләләрә бөләрәк, һәр мәрһәләнин өз вахтында баша чатдырылмасы ишини нәзарәт алтына алмалыјығ.

3. Бүгүн елми-тәдгигат мүәссисәләри арасында әлағә јаратмалы, елми мөвзуларда паралеллизи арадан кәтүрмәли вә координасија иши низама салынмалыдыр.

Академијамыз республикада олан кәнд тәсәррүфаты елми-тәдгигат мүәссисәләринин вә Азәрбајчан Кәнд Тәсәррүфаты Институтунун, Азәрбајчан Дөвләт Университетинин мүвафиг кафедраларынын елми-тәдгигат ишләрини узлашдырмалыдыр.

Бундан башга Ленин адына Үмумиттифағ Кәнд Тәсәррүфаты Елмләри Академијанын рәһбәрлији алтында елми-тәдгигат ишләримизи Совет Иттифагынын башга елми мүәссисәләрилә узлашдырмалыјығ.

4. Бизим ән мүһүм вәзифәләримиздән бири дә—елмин тәсәррүфатла әлағәсини дүзкүн тәшкил етмәкдән ибарәтдир.

Кәнд Тәсәррүфаты елминин ишчиләри совет вә харичи елминин, габагчыл тәчрүбәнин наилијәтләрини колхоз вә совхозларда тәтбиғ едилмәсинә наил олмалыдырлар. Габагчыл колхозларда тәсәррүфатын апарылмасы тәчрүбәси керидә галан колхозлара јајылмалыдыр.

Тәдгигат ишләрини јалныз лабораторијаларда, ләкләрдә, дибчәкләрдә дејил, колхоз вә совхозларын тарла вә фермаларында кечирмәк лазымдыр.

Лакин бу о демәк дејил ки, мөвзуларын ишләнмәсини садәләшдириб, практикәзмә чевирмәлијик, әксинә онлары әсаслы ишләјиб, тәдгигаты нәзәри чәһәтчә жүксәк сәвијјәләрә галдырмағ лазымдыр.

Елми мәнсулун баша чатдырылмасыны мүәллифин диссертасија мүдафиә етмәси илә јох, онун нәтичәсини истәһсалата тәтбиғ едәрәк, истәнилән гәдәр памбығ, тахыл, мејвә, үзүм, әт, сүд вә јун әлдә едикдән сонра баша чатдырылмыш һесаб етмәк олар. Буна кәрә дә елми-тәдгигат ишинә гилмәт вердикдә, ән әввәл онун истәһсалата тәтбиғ олунмасыны нәзәрә алмағ лазымдыр.

Елмимиз. Сов.ИКП-нын XXI гурултајы тәрәфиндән ирәли сүрүлмүш әзәмәтли вәзифәләри јеринә јетирәрәк, даһа жүксәк сәвијјәләрә галхацағдыр. Бу вәзифәләрин јеринә јетирилмәси үчүн, елм илә тәсәррүфат ара-

сында даһа сых эмәкдашлыг јаранмалы, совет елминин физика, кимја, битки вә һејванларын физиолокијасы саһәләриндә әлдә етдији нәһәнк һаилијјәтләрдән кениш истифадә олунмалыдыр.

Әмин олуруг ки, Азәрбајчан Кәнд Тәсәррүфаты Елмләри Академијасынын әһатә етдији мүәссисәләрдә чалышан алимләр, доғма Коммунист Партијасынын рәһбәрлији алтында гаршыларында дуран вәзифәләрин өһдәсиндән мүвәффәгијјәтлә кәлә биләчәк вә Сов.ИКП ХХІ гурултаји тәрәфиндән тәсдиг едилмиш једдииллик планын вахтындан әввәл јеринә јетирилмәси уғрунда вар гүввәләрини әсиркәмәјәчәкләр.

СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНЫЕ ЗАСЕДАНИЯ

Москва, Кремль	3
Ф. А. МЕЛИКОВ. XXI Съезд КПСС и задачи сельскохозяйственной науки в Азербайджане	5
Ю. А. ИБАД-ЗАДЕ. 7-летний план развития народного хозяйства и задачи науки в области водного хозяйства и механизации сельского хозяйства в Азербайджанской ССР	21
А. К. ОРУДЖЕВ. Научные исследования по механизации хлопководства в Азербайджанской ССР	27

СЕКЦИЯ РАСТЕНИЕВОДСТВА

Н. И. МАЛОВ. Теоретические основы калибрования семян и конструкции машин для их посева с заданным числом в гнезде	37
М. Б. КУЛИЕВ. Посев хлопчатника механическими делинтерованными семенами с заданным количеством их в гнезде в условиях Ширвани	43
А. К. АББАСОВ. Некоторые исследования хлопковых семян после механического калибрования их в машине кардовой лентой	47
Х. С. ГЮЛЬАХМЕДОВ. Эффективность внесения удобрений одновременно с посевом хлопчатника	55
И. Ш. ШАМИЕВ. Эффективность новых концентрированных фосфорных удобрений и фосфобактерина под хлопчатник	62
Н. Д. МУРАДОВА. Анатомические изменения хлопчатника в условиях хлоридо-сульфатного и сульфатно-хлоридного засоления	71
Г. А. ПИШНАМАЗОВ. Сезонная динамика развития хлопковой совки на хлопчатнике и принципы построения схемы химических обработок против этого вредителя	81
Ш. А. САФАРОВ. Эффективность применения антибиотика—фитобактериомицина против томмоза хлопчатника в условиях Азербайджанской ССР	89
И. Д. МАМЕДОВ. Мальвовая моль на хлопчатнике в условиях Нахичеванской ССР	95
М. Г. ИСМАЙЛОВ. Результаты испытания новых препаратов в защите хлопчатника от сельскохозяйственных вредителей	103
З. А. РАГИМОВ. Некоторые биологические особенности паутинового клеща и уточнение мер борьбы с ним в условиях западной зоны Азербайджанской ССР	109
Д. Г. КУЛИЕВ. Наш опыт получения высоких урожаев хлопка	117
П. Е. ГРЕВЕННИКОВ. Итоги научно-исследовательских работ по озимой пшенице	120
И. А. ХАСМАМЕДОВ. Режим орошения и способы основной обработки почвы при весеннем посеве кукурузы	127
В. М. ГАДЖИЕВ. Некоторые вопросы улучшения и рационального использования сенокоса и пастбищ Азербайджанской ССР	134
М. К. ИСМАЙЛОВА. Агротехнические приемы по возделыванию семенников кормовой свеклы	141
Г. М. НАГИЕВ, Н. А. НАРИМАНБЕЙЛИ. Круглогодовой зеленый конвейер для орошаемых районов республики	147
Г. М. КОШКАРОВА. Новый прием возделывания хлопчатника на одном поле с злако-бобовыми смесями	153
А. И. МАМЕДОВ. Выращивание семенной люцерны квадратно-гнездовым способом	161
Н. И. ВЕЛИЕВА. Значение весенних посевов люцерны в смеси с однолетними кормовыми травами	169

СЕКЦИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА И ВЕТЕРИНАРИИ

Ф. А. МЕЛИКОВ. Итоги исследования и внедрения раннего скота овец в Азербайджанской ССР	177
М. Г. САДЫХОВ. Новая породная группа овец «Азербайджанская мясошерстная»	194
И. А. ГАЛУСТОВ. Разведение тонкорунно-лезгинских поместных овец в Колхозах Кахского района	203
А. А. ГАШИМОВ, Л. А. ГАШИМОВА. Нагул овец в условиях Азербайджанской ССР	211
А. А. АГАБЕЙЛИ. Проблема развития молочного буйволводства	217
Э. Б. БАШИРОВ. Вопросы искусственного осеменения буйволов, крупного рогатого скота и овец в условиях Азербайджанской ССР	229
З. М. ГАДЖИЕВА. Опыт получения высоких удоев молока	235
М. Р. МАДАТОВ. Искусственное осеменение буйволиц	239
Г. К. АББАСОВ. Сравнительная перевариваемость рациона рогатым скотом, зебу и буйволами	251
Г. М. ГАДЖИЕВ. О развитии высокопродуктивных пород кур в Азерб. ССР	259
А. Д. ГАЙБОВ, Н. М. ШИРИНОВ. Опыт оздоровления овец от нематодозов методом вольной дачи фенотиазина в связи с кормовой солью	267
М. К. ГАНИЕВ, А. А. АННАГИЕВ. Разработка активной специфической профилактики против листериоза сельскохозяйственных животных	271
Г. А. КАЗИЕВ. О некробациллезе мелкого рогатого скота в Нахичеванской АССР	277
Н. А. АЛИЕВА. Влияние биомицина и синтомицина на здоровый и больной парратифом организм телят	283
А. А. АЛИЕВ, Т. Э. ЮСУБОВА. Новый акарицидный препарат НХСН-Н	291
К. М. САФАРОВ, А. Г. АЛИЕВ. Серологическая диагностика при желтухе тутового шелкопряда	299

СЕКЦИЯ САДОВОДСТВА, ВИНОГРАДАРСТВА И ЛЕСНОГО ХОЗЯЙСТВА

А. Д. РАДЖАБЛИ. Селекция яблони в Кура-Араксинской равнине	305
Ф. И. ЖИХИЕВА. Выведение новых сортов груш для Куба-Хачмасской зоны	309
Ф. Н. КАЗИ-ЗАДЕ. Подбор подвоев для плодовых культур в условиях Азербайджана и результаты испытаний их в питомниках	314
Р. М. МЕХТИ-ЗАДЕ, Д. Х. ЛЯТИФОВ. Водный режим плодовых и вечнозеленых пород в зимнее время в условиях сухих субтропиков	319
А. А. ДЖАНАШИЯ. Вопросы формирования и подрезки чайных кустов в условиях Ленкорано-Астаринской зоны	329
Г. С. ДАДАШЕВ. Формирование виноградных кустов и зеленая операция на виноградниках	335
А. Д. ГУСЕЙНОВ. Основные болезни косточковых культур в Азербайджанской ССР и мероприятия по борьбе с ними	341
Р. А. БЕЙБУТОВ. Биологический метод борьбы с вредителями многолетних культур в условиях Азербайджана	349
Д. А. МАГЕРРАМОВ. Роль виноградарства в развитии общественного хозяйства предгорных колхозов	355
А. М. ГУСЕЙНОВ, Л. А. ГУСЕЙНОВА. Некоторые вопросы ведения рубок ухода в лесах Азербайджана	359
С. А. АЛЕКПЕРОВ. Влияние засоленности почвы на окислительно-восстановительных процессах у древесных и кустарниковых растений	368
А. Б. МЕХТИЕВ. Закрепление приморских песков на Апшеронском полуострове	379

СЕКЦИЯ ГИДРОТЕХНИКИ, МЕЛИОРАЦИИ И МЕХАНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Ю. А. ИБАД-ЗАДЕ. Распределение скорости потока по ширине русла	387
У. Р. МИРЗА-ЗАДЕ. Водозаборные сооружения на горных реках Азерб. ССР	394
А. Э. САЛИМОВ. Результаты экспериментальных полевых работ по уплотнению грунтов в основании сооружений	399
Э. А. КАЛАНТАРОВ. Механизация уплотнения грунтов крупных оросительных каналов с целью борьбы с фильтрацией	405
М. А. КАДЫМОВ. Экономическая эффективность применения комплексной механизации при возделывании хлопчатника	411
С. Н. ЮСИФ-ЗАДЕ. Применение РОМ — рационально-обрабатывающей машины на хлопковых полях колхозов Апдашского района	419